

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 45.

Lördagen den 10 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr talmannen yttrade:

Innan vi övergå till dagens förhandlingar, låtom oss ägna en samfällid tanke åt vår bortgångne kamrat, Johan Johanson i Valared.

Tidigt en mångbetrodd man i sin hemort kom han för snart 20 år sedan till riksdagen, först till andra kammaren, senare till denna. Förtroendet följde honom också dit; det var förtjänt. En enkel anspråkslös man, fyndig och klok, en arbetets man, en hedersman — sådant är hans eftermäle, så vittna de som kände honom nära. Vänner hade han många, ovän ingen.

Heder åt hans minne!

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 98, angående anslag för upplysnings- och undervisningsverksamhet till nykterhetens främjande;

nr 99, angående användning av viss besparing å anslaget till 1914 års kurser i alkohologi och hälsolära;

nr 109, angående viss utfästelse till Stockholms stad rörande västra stambanans framdragande över den föreslagna s. k. Hammarbyleden;

nr 112, med förslag till ändrad lydelse av 18 § i förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

nr 113, angående upptagandet i 1916 års riksstat av inkomsten av statens tobaksmonopol; och

nr 114, angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten.

Herr talmannen yttrade, att sedan från andra kammaren ingått meddelande, att nämnda kammare antagit första kammarens inbjudning om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyddskoppypning

m. m., han efter överenskommelse med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att företaga vid sammanträde, som komme att hållas måndagen den 12 i denna månad, val av ledamöter och vid sammanträde påföljande dag val av suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna sålunda beslutit tillsätta.

Detta förslag antogs.

*Om ersättning
åt friherre
Sten Raab för
honom åsam-
kad förlust.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 23 och 24 nästlidne månad bordlagda utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion om ersättning åt friherre Sten Raab för förlust, som tillfogats honom genom kronans mot honom förda talan om återvinning av en fastighet.

Uti en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande handläggning hänvisad motion, nr 63, av herr *Andersson* i Knäppinge *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att åt friherre Sten Raab skulle beviljas någon ersättning för den förlust, som tillfogats honom genom återvinning till kronan av $\frac{3}{16}$ mantal Smedjevik i Madesjö socken, med det belopp riksdagen därtill funne skäl anslå.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Andersson* och *Nilsson* i Linnås, vilka på åberopade grunder yrkat avslag å utskottets hemställan och bifall till den av herr *Andersson* i Knäppinge med flera framförda motionen samt att friherre Raab måtte såsom ersättning för honom åsamkad förlust beviljas en ersättning av 7,548 kronor.

Herr *Malmberg*: Herr talman! Då jag något känner till denna sak, skall jag be att få yttra några ord i den föreliggande frågan.

Baron Sten Raab, vilken genom kronans och dess ämbetsmäns åtgärder, blivit fråntagen sin i god tro lagligen förvärvade egendom, har härvid enligt mitt förmenande blivit mycket orättvist behandlad.

Av styrkta avskrifter, som varit tillgängliga för jordbruksutskottet, framgår, att baron Sten Raabs fader år 1872 å exekutiv auktion inköpte hemmanet och påföljande år erhöll lagfart å samma hemman.

Gården hade före denna tid, alltsedan 1700-talet ägts, be-
suttits och brukats av enskilde ägare, som odlat och bebyggt densamma. Att alla dessa arbetat i god tro och under för-
vissning, att de hade att göra med sin egen torva, torde icke av någon kunna bestridas. Baron Sten Raab erhöll gården 1886 vid affärsuppgörelse efter sin fader, och häradsrätten lämnade därå laga fasta. Så upptäcktes år 1898, att gården sedan ålder tillhört kronan, och den 15 juli samma år dömdes baron Raab

att genast till kronan avträda densamma. Baron Raab hade ett enda syskon, en syster, som vid arvsskiftet erhöll en annan föräldrarna tillhörig gård, Haraldsmåla, om vilken ingen tvist med kronan uppstått.

Nog måste man väl finna det bra upprörande, att sedan lagfart gång på gång erhållits, hemmanet sedermera likväl fråntagits den ägare, som var nog olycklig att äga och inneha hemmanet, då kronan behagade igångsätta process om detsamma, och nog måste man väl finna det upprörande, att av tvenne syskon det ena vid arvsskiftet erhöll en gård, som alltjämt är enskild egendom, och det andra hade oturen erhålla en gård, som kronan sedermera behagade återvinna. Då därtill kommer att baron Raab är i stort behov av någon ersättning för sin förlojade egendom, blir den inträdda situationen för honom så mycket mera beklaglig. Vad skulle herrarna i denna kammare säga och vad skulle hela vårt svenska folk säga, ifall några år här-efter kronan kunde sätta i gång en återvinningsprocess om att återfå de från kronans egendomar under senare åren försålda egnahemmen. Jag kan icke finna någon skillnad ur moralisk rättssynpunkt på dessa fall. Att kronans tjänstemän begått fel ifråga om egendomen Smedjevik, är uppenbart, men icke är det rätt, att den part, som genom sina underlydande organ begår felen, skall skörda vinsten därav, och att den enskilde motparten, som icke begått annat fel, än att han litat på ämbetsmännens offentliga handlingar, skall bära förlusten. Nog måste det väl anses felaktigt, att häradsrätten i över hundra års tid lämnat fastebrev och lagfart för enskilda ägare, och att icke ens, då baron Raabs fader exekutivt inköpte egendomen, någon undersökning om äganderätten anställdes. Icke ens i kungl. cirkuläret av 19 augusti 1870 lär något om Smedjevik omnämnts, ty i så fall hade säkert baron Raabs fader då skatteköpt gården.

Jordbruksutskottet har som skäl för sitt avslag framhållit bland annat, att baron Raab skulle hava försålt skog för hela köpeskillingen. Det är möjligt, men då denna egendoms värde så gott som uteslutande ligger i skog och skogsmark så har ägaren i skogen den enda inkomst varmed han kan betala räntor, skatter och underhållskostnader. Det förefaller väl icke någon, som känner sådana förhållanden, underligt att, om åtskilliga ägare sparat skog å en egendom, denna slutligen måste lämna något avsevärt belopp under en kortare tidsperiod. Jag tror för min del, att om baron Raab haft en mera lämplig advokat, då frågan var före hos häradsrätten, han möjligen skulle kunnat återvinna egendomen redan där, men som läget nu är, finnes det icke någon annan instans, där rättvisa kan vinnas, än uti riksdagen. Baron Raab är nu en 55 års man och i sådan ekonomisk ställning, att han väl behövde någon ersättning för sin förlojade egendom.

Reservanterna ha, som mig synes, på goda grunder föreslagit en ersättning av något över 7,000 kronor. Detta belopp är

*Om ersättning
åt friherre
Sten Raab för
honom åsam-
kad förlust.*

(Forts.)

Om ersättning åt friherre Sten Raab för honom åsamkad förlust. av ringa betydelse för staten, men för denne man betyder det mycket. Jag förstår ju, att, som ärendet nu ligger och då det ifrån utskottet icke finnes någon reservant i denna kammare, det är föga utsikt till någon **ändring**.

(Forts.)

Men, herr talman, jag ber i alla fall att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman, mina herrar! För jordbruksutskottet har denna sak tett sig på det viset, att det endast fanns tvenne skäl, som skulle kunna tala för bifall till motionen. Det ena av dessa skäl hade varit, därest äganderätten till hemmanet någon gång kunnat anses tvistig, men så har icke förhållandet varit, utan hela tiden har kronan varit ostridig ägare till detta hemman, ehuru kronans tjänstemän beklagligt nog, det erkänner jag villigt, begått fel i hithörande förhållanden. Det andra skälet, som skulle kunnat tänkas tala till förmån för motionen, hade varit därest friherre Raab tillfogats någon ekonomisk förlust genom det handlingssätt, som ägt rum. Men nu är förhållandet det, att han inköpte hemmanet för såsom jag vill minnas 8,000 eller 9,000 kronor och genast sålde skog därifrån till nära nog dubbla beloppet. När det icke krävdes någon ersättning för den vinst han faktiskt gjort på saken, synes det mig å andra sidan fullt riktigt, att kronan finge igen den egendom, som i alla tider varit dess, men genom en följd av år fränhånts kronan genom vederbörande tjänstemäns fel.

Utskottet har ytterligare styrkts i sin uppfattning, att motionen icke bör bifallas, därav, att det i saken finnes laga kraftvunnen dom. Vidare har frågan upprepade gånger dragits inför Kungl. Maj:t genom friherre Raabs ansökningar, men ingen enda gång föranlett någon åtgärd, vilket utskottet ansett givetvis skulle ha blivit fallet, om det hade legat ett rättvist krav i de framställningar, som friherre Raab gjort.

På dessa grunder, som även utskottet framhållit, ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag å den i ärendet väckta motionen.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman! Den föregående talaren yttrade, att det är ostridigt, att kronan är ägare till hemmanet. Ja, ser man saken formellt, är det nog så, och häradsrättens utslag grundar sig även därpå. Men det är också lika obestridligt, att detta hemman i mer än ett århundrade varit i enskildas besittning på sådant sätt, att dessa enskilda besittningshavare haft verklig anledning antaga, att de vore ägare av hemmanet. Under sådana förhållanden är det väl ändå icke så alldeles säkert, att man bör låta den rent formella rätten gälla, så mycket mer, som denna formella rätt icke längre har hemul i lagstiftningen, ty enligt nu gällande lag, vilken dock icke är tillämplig på förevarande fall, vilket bedömes efter äldre lag-

stiftning, är även kronan underkastad hävdeinstitutets bestämmelser. Om man vill avslå ersättningsanspråket, stöder man sig sålunda på en lagstiftning, som man redan i princip frångått. Under sådana förhållanden skall jag be att få yrka bifall till reservationen, så mycket mer, som jag därvid kan stödja mig på ett uttalande av hovrättsrådet Ribbing i Uppsala, vilken på uppdrag av vederbörande departementschef gjort en utredning i ärendet. Efter att hava framhållit att, på grund av de omständigheter, för vilka han redogjort, friherre Raab haft anledning att i de från myndigheternas sida vidtagna åtgärderna se bevis för att hemmansdelen vore under enskild äganderätt, yttrar han: »Med hänsyn härtill måste förlusten av hemmanet betraktas såsom ett friherre Raab oförskyllt tillskyndat lidande, så mycket kännbarare, som han fortfarande att stå i ansvar för de i hemmanet in-tecknade förbindelserna, numera uppgående till elvatusen kronor.» Jag tycker, att det skulle vara hårt, om man i detta fall på grund av en rent formell åskådning skulle neka att giva ifrågavarande ersättning.

Jag yrkar bifall till reservationen.

*Om ersättning
åt friherre
Sten Raab för
honom åsam-
kad förlust.*

(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt, samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservation; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 61.

Ang. revision
av reseregle-
mentet.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts den 23 och 24 sistlidne mars bordlagda utlåtande nr 6, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av gällande resereglemente.

Inom andra kammaren hade herr *Jonsson* i Gumboda väckt motion, vari föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om revision av gällande resereglemente.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott hade i avgivit utlåtande över ifrågavarande motion hemställt, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om revision av gällande resereglemente.

Sedan andra kammaren vid detta ärendes föredragning beslutit biträda utskottets hemställan samt beslutet genom utdrag av protokollet delgivits första kammaren, hade denna kammare hänvisat ärendet för behandling till sitt första tillfälliga utskott, som i nu föredragna utlåtande på andragna skäl hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservationer hade avgivits av herrar *Sandler*, *Pettersson* och *Gelin*, vilka ansett, att utskottet borde hava tillstyrkt herr *Jonssons* i Gumboda motion.

Herr *Pettersson*, Olaus: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få yttra några ord, innan kammaren går att fatta sitt beslut. Jag är nämligen övertygad, att denna fråga är av den beskaffenhet, att den behöver få sin lösning.

Detta ämne har, såsom herrarna känna till, varit föremål för diskussion här i kammaren under förra årets första riksdag. Då hade det utskott, som fått frågan till behandling för utredning, kommit till enighet om, att det var nödvändigt, att en revision av nu gällande resereglemente komme till stånd. Men på grund av den diskussion, som på ett mycket skickligt sätt fördes här i kammaren, kom man att avslå motionen med en ganska liten majoritet. När den nu återkommit och jag varit i tillfälle att sätta mig in i dessa förhållanden, måste jag säga, att min känsla bjuder mig att säga ifrån, att jag vill vara med om, att detta resereglemente, som det nu gäller, underkastas en revision. Under diskussionen i andra kammaren framhölls detta med skärpa även av mycket framsynta män, som hade satt sig in i förhållandena. Jag syftar särskilt på den gamle riksdagsmannen herr *Persson* i Stallerhult. Han yttrade bland annat följande:

»Jag ber också att få erinra om, att riksdagen ej heller för sin del kunnat följa resereglementet. Det tillhör ju Kungl. Maj:t att gruppera tjänstemännen efter de klasser, som de skola tillhöra i detta avseende, men jag vill bara erinra kammaren därom, att riksdagen för ett eller två år sedan godkänt ett par stater, över vilka löneregleringskommittén hade yttrat sig och

Ang. revision
av reseregle-
mentet.
(Forts.)

avgivit förslag angående till vilken klass i resereglementet visa i staten uppsatta tjänstemän skulle hänföras. Man fann då, att resereglementet icke var riktigt väl tillämpligt på någon av dessa klasser, utan löneregleringskommittén hemställde, att tjänstemännen skulle få tillhöra den eller den klassen. Men när man kom till arvodena passade de icke in med denna klassindelning. När Kungl. Maj:t sedan förberedde sin proposition i ärendet, fann Kungl. Maj:t också, att de gjorda erinringarna voro så väl befogade, att Kungl. Maj:t för sin del lade fram löneregleringskommitténs formulering — d. v. s. i motiveringen inte i själva staten — och riksdagen godkände staterna. Detta hände i två fall, och jag tror, att vi ha att vänta ytterligare ett dylikt fall. När man ser sådant, är det givet, att man anser det klart ådagalagt, att resereglementet är i behov av ändring, och det är ju vad som avses med denna framställning.»

Det är ju tämligen tydliga och klara ord. Nu har utskottet den övertygelsen, att därest man skulle göra en ändring, skulle det endast vara självkostnadsprincipen, som skulle komma till synes. Men därmed är det icke sagt, att man skall följa den, utan man kan få en revision till stånd, som kommer rätten och rättvisan närmare enligt nuvarande förhållanden. Det har sagts i motionen och sades här under förra årets diskussion, att mycket stora olägenheter för närvarande göra sig gällande isynnerhet i Norrland, där det är långt mellan stationerna och man ofta är nödsakad åka efter skjuts på landsvägen. Där gör man sig goda förtjänster, så att de som få i uppdrag att förrätta dessa syner, bliva i tillfälle att skapa sig extra inkomster genom detta resereglementes föreskrifter.

Jag tillåter mig därför, herr talman, yrka avslag å utskottets hemställan och hemställer om bifall till motionen.

Friherre De Geer: Herr talman, mina herrar! Denna fråga föll i denna kammare i fjol, och den kommer möjligen att göra det även i år, isynnerhet som jag är övertygad, att den talangfulle skaparen av 1907 års resereglemente icke skall underlåta att försvara sin skapelse och övertyga kammaren om dess förträfflighet.

Jag tillåter mig emellertid med några få ord beröra frågan. Utskottet säger, att nu gällande reglemente är så nytt som sedan 1907, då det tillkom med anledning av en skrivelse från riksdagen, och att det då är betänkligt att redan nu göra ändringar. Från 1907 till 1915 är visserligen icke någon lång tid. Men vad har inträffat sedan dess? Jo, det har inträffat, att automobiltrafiken nått en fulländning, som man knappt kunde drömma om för 8 år sedan. Här i huvudstaden liksom i andra större städer användes automobiltrafiken mest, och detta gäller även landsbygdens avlägsnaste delar. Det torde då föreligga stora skäl att komplettera resereglementet med hänsyn till detta förhållande. Men en sådan komplettering sker icke

Ang. revision
av resereg-
lementet.
(Forts.)

av sig själv, utan åstadkommes nog lättast och bäst genom en skrivelse till Kungl. Maj:t, så att man kan få detta inom rimlig tid ordnat. Samtidigt som det sker ett tillägg i reglementet för automobiltrafiken, är det nog lämpligt att göra en omarbetning av detsamma med förtydliganden och skärpnin-gar i vissa fall.

Den s. k. självkostnadsprincipen torde vara mycket svår att genomföra, naturligtvis icke omöjlig men i alla fall svår. Kanske den icke skulle medföra de följder man hoppats av den-samma. Men emellertid finnes det åtskilliga saker, som böra ändras i reglementet, och det torde vara lämpligt att göra detta på samma gång.

Om vi se tillbaka till den tid, när riksdagen sista gången skrev, så var det 12 år före 1907, d. v. s. 1895; det dröjde således 12 år, innan Kungl. Maj:ts nya resereglemente utkom, och med denna stora svårighet att upprätta reglementet, torde det taga ganska lång tid, innan en omarbetning blir färdig. Dessutom är denna fråga enligt min uppfattning av den be-skaffenhet, att om den faller i år, kommer den igen nästa år och så undan för undan, tills den går igenom.

När man icke kan förneka, att det är av behovet påkallat att få ett förändrat resereglemente, skall jag be att få förorda förslaget om skrivelse samt yrka avslag å utskottets hemställan.

Greve S p e n s : Jag skall be att få fästa kammarens uppmärk-samhet på ett förhållande, som icke blivit vidrört vare sig i motio-nen eller utskottets utlåtande.

Under de senare åren har allt mer framträtt ett förhållande, som, enligt min åsikt, påkallar en ändring i eller tillägg till gällande resereglemente. Detta förhållande är, att skjutsanstal-terna till följd av kommunikationernas storartade utveckling nu icke hava samma betydelse som förr. Skjutsanstalterna an-vändas nu icke i på långt när samma utsträckning som förut. Folk reser nu på järnväg, automobil, motorcykel och till och med på velociped. — Vid järnvägsstationerna kan ofta privat skjuts erhållas.

Följden härav har blivit, att den ena skjutsanstalten efter den andra blivit indragen, och då nya allmänna vägar anläggas, in-rättas sällan skjutsanstalter vid desamma. Sedan 1911 års skjuts-stadga överlämnat åt landstingen att bestämma om skjutsanstal-ternas vara eller icke vara, hava massindragningar av skjutsanstal-ter ägt rum. Så t. ex. hava i Göteborgs och Bohus län över halva antalet skjutsanstalter blivit indragna. Nu är det visserligen sant, att landstingen i en del fall tyckas gått för långt, och läns-styrelserna hava i ett par fall vägrat godkänna vissa indragning-ar, men man måste dock erkänna, att det icke är riktigt, att staten och landstingen skola utbetala höga skjutsentreprenadbidrag åt sådana skjutsanstalter som sällan användas.

Då sådana indragningar skett eller då tjänsteresa eljest före-

tages å sådan väg, varest skjutsanstalt icke finnes, uppstå svårigheter att bestämma resersättningens belopp. Det ligger då närmast till hands, att tjänstemannen i reseräkningen upptager den väg, han verkligen rest, den genare vägen. Han får då enligt en praxis härutinnan, som utbildat sig redan innan dessa massindragningar av skjutsanstalter började, ersättning jämlikt gällande skjutstaxa för länet. Men ofta räcker denna ersättning ej till att betäcka den verkliga kostnaden. Då gästgivar skjuts icke finnes att tillgå, måste han skaffa sig privat skjuts, och denna får han ofta betala dyrare. Detta har haft till följd, att det blivit allt mera vanligt att i reseräkningarna upptaga en mer eller mindre lång omväg utefter sådana vägar, som ha skjutsanstalter. Detta kan icke anses stridande mot resereglementet, men tilltalande är det icke. Enligt min mening förefinnes därför ett behov av bestämmelser om ersättning för tjänsteresor å vägar, där skjutsanstalter icke finnas. Den närmare avfattningen av dessa bestämmelser torde få bero på utredning genom Kungl. Maj:ts försorg.

*Ang. revision
av resereglementet.
(Forts.)*

I motionen säges visserligen, att dess syfte är, att endast den verkliga kostnaden skall ersättas, det vill säga, det är den så kallade självkostnadsprincipen, som motionären vill hava tillämpad. Men detta synes icke hava bort avhålla utskottet, om det tänkt på det av mig omförmälda fallet, från att föreslå ändring i eller tillägg till resereglementet. Jag är alldeles ense med utskottet därom, att självkostnadsprincipen, på grund av de kontrollsvårigheter den erbjuder, så vitt möjligt bör undvikas. Huruvida den kan undvikas i det av mig omnämnda fallet, vill jag icke inlåta mig på. Kanhända att den måste tillämpas, men det får en blivande utredning utvisa.

Om skrivelse kommer att avlätas till Kungl. Maj:ten, bör den avse jämväl ersättning för automobilskjuts, ty det är ju en allmänt erkänd brist att bestämmelser härom saknas i resereglementet.

Huruvida åter en allmän revision av resereglementet bör företagas är mera tvivelaktigt. Jag för min del har därför tänkt, att ärendet skulle återremitteras till utskottet för att sätta utskottet i tillfälle att överväga de förhållanden, jag anvigat. Detta torde vara så mycket mera nödvändigt, som det endast är utskottet, som har motionsrätt och man därför möjligen kan anse, att då motionen på grund av sin lydelse, framför allt pekar på den så kallade självkostnadsprincipen, kammaren icke bör nu mot utskottets förslag besluta skrivelse om ändring i ett avseende, som ej är direkt byggt på självkostnadsprincipen.

Herr talman! Jag ber att få yrka återremiss till utskottet.

Herr H a m m a r s k j ö l d: Då denna fråga var före vid förlidet års första riksdag, led den ett så pass grundligt nederlag, att man väl kunnat tänka sig, att något nytt yrkande icke skulle framkomma vid denna riksdag, då utsikterna till framgång icke borde te sig synnerligen ljusa. Ett sådant yrkande har icke desto mindre framkom-

Ang. revision av resereglementet.
(Forts.)

mit, blivit tillstyrkt av andra kammarens vederbörande utskott och av samma kammare bifallits.

De skäl andra kammarens utskott anfört för bifall synas åtminstone mig skäligen magra. Efter att hava talat om reducering av antalet klasser och ett förtydligande av resereglementets bestämmelser i avsikt att förhindra en oriktig tillämpning av desamma övergår utskottet till frågan om automobiltrafik. Denna fråga har nyss av en talare särskilt framhållits såsom ett skäl, som på det allra kraftigaste talar för en revision av resereglementet. Men huru den skall kunna lösas, innan en enhetlig taxa för begagnande av automobiler över hela landet eller åtminstone länsvis blivit införd är för mig en gåta, och jag misstänker, att det även är en gåta såväl för motionären som dem, som här talat för ändring i resereglementet i detta syfte. Men det gör icke så mycket. Kungl. Maj:t är skyldig att veta allting och kunna utreda allting och därför kan man ju alltid skriva till Kungl. Maj:t, tycker man.

Så kommer ett yrkande, som går ut på, att, när två eller flera personer resa tillsammans, de skola tvingas att packa ihop sig så, att man icke får beräkna en häst per person utan ett mindre antal hästar än de resande äro. Om det nu är feta och tunga karlar som färdas, torde varken skjutsbönderna eller hästarna bliva belättna med en sådan anordning.

Till sist uttalar utskottet, att ersättningen i de lägsta klasserna är väl låg.

Detta är hela bevisningen. Nog får man väl erkänna, att den är något svag, men den har i alla fall syntes andra kammaren tillräcklig för bifall.

En talare, greve Spens, har nyss omnämnt ett nytt skäl, som varken förekommer i motionen eller i andra kammarens utskotts utlåtande och ej heller förut under diskussionen anförts, och det är, att en hel mängd skjutsanstalter indragits, så att man numera icke kan komma fram överallt på kortaste väg, där det förut funnits skjutsstationer. Huru det skall kunna gå att avhjälpa denna sak genom ändring i resereglementet förstår jag icke. Greve Spens upplyste själv om, att, när tjänstemän begagnat sig av den kortaste vägen, vid vilken skjutsstationer icke finnas, de fått utgiva högre skjutserättning så att, om de fått ersättning efter den kortaste vägen, beräknad enligt resereglementet, de lidit förlust. De toge därför numera ersättning efter, om jag så må säga, lagliga vägar, där skjutsstationer funnes. Jag kan icke anse detta bevisa, att en ändring av resereglementet skulle vara behöflig. Tvärtom visar det, att de förfarit fullt riktigt. För att erhålla full ersättning böra de få betalt för den längre väg, där det finnes skjutsstationer även om de begagnat sig av en kortare, för vilken de fått utgiva högre skjutserättning. Vad detta skulle utgöra för skäl till omarbetning av resereglementet kan jag icke förstå.

Av samme talare har yrkats, att ärendet skall återremitteras till utskottet för att utskottet må bliva i tillfälle att behandla det sista uppslaget. Men på de skäl jag nyss antytt, kan jag icke finna, att

detta är någon lycklig lösning av frågan, och då i övrigt endast ytterst svaga skäl anförts för ändring, hemställer jag, att kammaren icke måtte biträda andra kammarens beslut utan bifalla, vad första kammarens utskott hemställt.

*Ang. revision
av reseregle-
mentet.
(Forts.)*

Herr Pers: Herr talman! Jag tror, att mycket goda skäl finnas, som tala för att första kammaren biträder andra kammarens beslut i detta ärende. Herr Hammarskjölds yttrande tror jag kan tagas till intäkt för en sådan uppfattning.

Greve Spens har erinrat om, att en hel mängd skjutsanstalter inom landet indragits. Detta kommer att ha till följd, att tjänstemännen i mycket högre grad än hittills komma att begagna sig av rättigheten att debitera ersättning för långa omvägar för att kunna använda en väg, där skjutsstationer finnas inrättade. Den omständigheten, att stora sträckor av landet bli utan legala skjutsinrättningar kommer att föra till fullständig olidlighet, om tjänstemännen skola debitera ersättning för långa omvägar för att komma från ett ställe till ett annat.

Under mitt arbete i löneregeringskommittén har jag fått den bestämda uppfattningen, att skjutsstadgan behöver omarbetas. Och om man erinrar sig huru lång tid det tager att få en omarbetning av resereglementet till stånd, tror jag, att kammaren gör klokt uti att nu besluta en skrivelse, så att man icke kommer alltför långt in absurdum beträffande ett reglemente, som redan nu är svårt att tillämpa.

Jag ber därför att få förena mig med dem som yrka, att första kammaren måtte biträda andra kammarens beslut.

Herr Hallberg: Till att börja med skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på, att denna kammarens utskott strängt hållit sig till och sökt besvara det spörsmål, motionen innebär. Andra kammarens utskott, liksom också åtskilliga talare här i dag, har rört sig på ett område, som alls icke har något samband med motionen.

Motionärens framställning går ut på, att nu gällande resereglemente är otillfredsställande, att det ådrager staten orimliga kostnader och att rättelse härutinnan icke kan uppnås annorledes än genom införande av den så kallade självkostnadsprincipen. Denna princip, säger utskottet, har nyligen blivit undersökt och befunnits oanvändbar, och utskottet anser därför, att man icke bör röra vid den frågan.

Vidare talar motionären om bristen i resereglementet på bestämmelser rörande automobiltrafik. Det torde icke kunna förnekas, att en sådan brist verkligen förefinnes, men jag kan icke förstå, huru densamma skall kunna avhjälpas, så länge det icke finnes taxor för sådan trafik. Det torde väl vara riktigt som utskottet säger, att, sedan ett genomfört taxesystem för färd med automobil kommit till stånd, Kungl. Maj:t skall söka åstadkomma den omredigering av resereglementet, som är nödvändig.

Greve Spens har fört fram en annan synpunkt och uttalat sina bekymmer över, att utskottet icke tänkt på, att indragning av skjuts-

Ang. revision
av reseregle-
mentet.
(Forts.)

anstalter numera äger rum i större utsträckning än förr. Härpå vill jag svara, att indragning av skjutsanstalter ägt rum i alla tider, och om denna indragning tagit livligare fart efter tillkomsten av 1912 års skjutsstadga tilltror jag mig icke med min erfarenhet konstatera. Härmed må emellertid förhålla sig huru som helst, så kan jag dock, i likhet med herr Hammarskjöld, icke förstå, att den omständigheten betingar en ändring i resereglementet. Det gäller nu som alltid, då en tjänsteman nödgas färdas en väg, där skjutsinrättning icke finnes, att han är berättigad rekvrirera skjuts från närmaste skjutsanstalt; men han får icke såsom ett par talare hålla före, resa huru som helst i syfte att bringa upp reseersättningen så högt som möjligt. Han skall söka upp närmaste skjutsstation och resa den kortaste vägen. I allt fall kan härtill fogas den erinran, att, liksom skjutsanstalter kunna dragas in, även nya kunna komma till.

Då jag icke kan finna att vare sig i motionen eller muntligen här i kammaren några giltiga skäl förebragts för ändring av resereglementet, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Greve S p e n s: Den föregående ärade talaren sade, att tjänstemännen äro skyldiga att hämta skjuts från närmaste skjutsanstalt och sedan resa den genaste vägen även om där icke finnas skjutsanstalter. Härtill vill jag genmäla, att även om skjuts kan hämtas från någon skjutsanstalt, vilket mycket ofta är omöjligt på grund av avståndet dit, så är den genaste vägen oftast så lång, att man icke kan fara densamma utan ombyte av skjuts och sådant ombyte kan ju ej ske, då någon skjutsanstalt ej finnes vid vägen. Följaktligen måste, om skjutsanstalt skall anlitas, en lång omväg tagas, och denna kan på sina håll bliva så högst betydlig, att ersättningen blir väl hög.

Det har vidare uttalats, att man icke kan utfärda bestämmelser rörande automobiltrafik, innan det finnes taxor för sådan trafik. Men med användande av självkostnadsprincipen går det nog att beräkna ersättningen, och i det fall jag nämnt, att skjutsstationer icke finnas, kanske det såsom jag förut nämnt, blir nödvändigt att tillgripa användningen av självkostnadsprincipen. För övrigt är det att antaga, att bestämmelser om taxor för färd med automobil snart komma att utfärdas. Om riksdagen nu avlåter en skrivelse till Kungl. Maj:t, bör däri ligga en önskan, att Kungl. Maj:t måtte utfärda sådana taxebestämmelser. I skrivelsen kan ju även framhållas, att självkostnadsprincipen synes böra så litet som möjligt komma till användning.

Jag hemställer om bifall till mitt yrkande om återremiss.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande utlåtande vore framställda följande yrkanden: 1:0) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:0) att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och biträda andra kammarens i ämnet fattade beslut; och 3:0) att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ang. revision
av reseregle-
mentet.
(Forts.)*

Herr *Sandler* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 2:o upptagna yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslår kammaren utskottets hemställan och biträder andra kammarens i ämnet fattade beslut.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 55.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 27 nästlidna mars och den 7 innevarande april bordlagda betänkande nr 14, i anledning av väckta motioner angående tillägg till bestämmelserna om ersättningar i följd av statsmonopol å tobakstillverkningen.

*Om ändring i
bestämmelser
rörande ersätt-
ning till ut-
öfvere av
tobaksnäringen
m. fl. yrken.*

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 33, hade herr *Björklund* tillika med tre andra av kammarens ledamöter, under åberopande av anförd motivering ävensom en vid motionen fogad promemoria, hemställt, att riksdagen måtte taga de gjorda erinringarna under öfvervägande samt, därest en tillfredsställande lösning icke annorledes kunde ernås, giva de i förordningen om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket omförmälda kommissioner vidgad befogenhet och skyldighet att, där de bestämda ersättningsgrunderna icke vore tillämpliga eller icke syntes bereda tillräcklig ersättning i vissa förekommande fall, till Kungl. Maj:t göra de framställningar, som kunde finnas erforderliga för att sådan gottgörelse måtte vinnas, som syntes vara med billigheten överensstämmande.

Uti en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet likaledes hänvisad motion, nr 44, hade herr *Lithander* tillika med nio andra av sistnämnda kammarens ledamöter, under åberopande av en motivering som endast obetydligt skiljde sig från den i förstnämnda motion anförda, ävensom nyssnämnda promemoria, hemställt,

Om ändring i bestämmelser rörande ersättning till utövare av tobaksnäringen m. fl. yrken. (Forts.)

att riksdagen måtte taga de gjorda yrkandena på ändrade grunder för lösen och ersättning till utövarna av tobaksnäringen och därmed sammanhängande yrken, både rörande anställda och andra, under förnyad omprövning samt i anledning härav företaga de ändringar, jämväl beträffande de beslutade kommissionernas befogenhet, vilka kunde finnas vara med billigheten överensstämmande.

Utskottet hade i förevarande betänkande på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 33 av herr Biörklund m. fl. och II: 44 av herr Lithander m. fl., om ändring av bestämmelserna rörande ersättning till följd av statsmonopol å tobakstillverkningen, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av, utom andra, herrar *Nilsson* i Bonarp, *Lyckholm*, *Antonsson*, *Bergström*, *Jeansson* i Kalmar och *von Hofsten*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att den i § 3 av kungl. förordningen om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket omförmälda centralkommissionens uppdrag måtte genom Kungl. Maj:ts åtgärd vidgas därhän, att densamma jämväl finge förberedelsevis till prövning upptaga ersättnings- respektive understödsanspråk, vilka tilläventyrs ej blivit tillgodosedda genom 1914 års riksdagsbeslut.

Herr Biörklund: Det torde icke förvåna, om jag och mina medmotionärer finna oss mindre belåtna med det spår av välvilja, som utskottets uttalande innebär och som i allt fall utmynnar i en hemställan, att vår motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Såsom herrarna veta äro genom de förordningar, varigenom tobaksmonopolet infördes, stadgade vissa ersättningsgrunder, som skola vara bestämmande för ersättnings utgående eller ersättnings utblivande. Det skall först vara lokalkommissionerna i regeln länsvis, som taga upp ersättningsfrågan till prövning, och sedermera centralkommissionen, som skall fastställa efter vederbörlig prövning de av lokalkommissionerna föreslagna ersättningsbeloppen.

När frågan om tobaksmonopol förra riksdagen behandlades, förspordes både utanför riksdagen och därinom en viss tvekan, huruvida i det förslag, som blev riksdagens beslut verkligt alla berättigade ersättningskrav blivit tillgodosedda och väl avvägt.

Påståendena att så icke blivit fallet hava sedan dess från dem det gällde blivit allt bestämdare och tagit allt säkrare former, om också fortfarande någon osäkerhet ligger och måste ligga i vad som yrkas till följd därav att ersättningsbestämmelserna ännu icke börjat tillämpas och monopolbolaget ännu icke visat vad det för i skölden.

Utskottet säger, att inga nya omständigheter tillkommit sedan frågans behandling vid förra riksdagen, vilka kunna anses hava rubbat de förutsättningar, från vilka riksdagen utgått vid fattandet av sitt beslut. Men detta påstående synes icke vara riktigt.

Förutsättningen för riksdagen vid beslutets fattande var, såsom utskottet också erinrar, »att vid inlösnings- och ersättningsförfarandet full rättvisa vederfores dem, som till följd av monopolets införande skulle komma att förlora sin förut utövade verksamhet inom tobaksindustrien», och förutsättningen från regeringens sida uttalades av statsministern vara, att en tillfyllestgörande ersättning skulle lämnas för de förluster, som för den enskilde uppstå på grund av monopolets införande.

Sedan ersättningsbestämmelserna, sådana de vid förra riksdagen antogos, blivit för tobaksindustriens män kända, hava dessa sökt passa in de givna ersättningsbestämmelserna på verkligheten, och resultatet har blivit, att ersättningsföreskrifterna visat sig brista i mångt och mycket samt ingalunda uppfylla de förutsättningar, under vilka regering och riksdag velat införa tobaksmonopolet.

icke blott tobaksyrkats idkare själva, vilka ju äro jäviga i saken, utan även hörda handelskammare, ej färre än åtta, och andra ojäviga myndigheter, till vilkas sakkunniga omdöme de vädjat, såsom Sveriges industriförbund m. fl. hava påpekat sådana orättvisor som t. ex. att en tobaksfabrikant med 100,000 kronors årlig omsättning blir alldes utan ersättning, därför att hans fabrik ej öppnats förrän i februari 1909, under det att en annan, som genom en tillfällighet började i november 1908 och har lika stor omsättning, får ersättning, eller att en annan fabrikant, som anses sista året hava haft en årsvinst på över 60,000 kr., blir utan gottgörelse, därför att fabriken icke är mer än 5 år gammal, eller att ett äldre kontorsbiträde får i ersättning endast $\frac{1}{10}$ -del mot det belopp, som tillfaller en arbetare med lika tjänsteålder vid samma fabrik. Jag skall icke trötta med några ytterligare detaljer, utan nöja mig med att erinra, att en av reservanterna inom utskottet rörande de förbisedda ersättningsfrågorna kunnat uträkna ersättningsbeloppen, som bort utgå, om rättvisa skulle anses skipad.

Det torde tillika bemärkas, att icke ens utskottets majoritet velat gå i god för, att resultatet av de hittills antagna ersättningsbestämmelsernas tillämpning blir rättvist. Utskottet undviker frågan och säger sig icke hava tagit ställning till frågan, huruvida under inlösnings- och ersättningsförfarandets gång ersättning kan finnas påkallad utöver vad gällande grunder medgiva, och utskottet vill icke heller stå för, att riksdagens avsikt att skipa rättvisa kommer att i tillämpningen i erforderlig utsträckning förverkligas. men utskottet tröstar med att, om under kommissionens verksamhet skulle yppa sig fall, då rättvisa och billighet icke synas kunna med stöd av gällande bestämmelser behörigen tillgodoses och på grund härav statens mellankomst kan finnas önskvärd. Kungl. Maj:t nog inte skall underlåta att hos riksdagen göra den framställning, som härav kan föranledas.

Utskottet lämnar vid detta från utskottets synpunkt säkerligen generösa erbjudande ingen upplysning om, huru en sådan extra ersättningsfråga skall väckas, behandlas och slutföras på enklaste sätt och med minsta omgång. Ty det kan man ju vara överens om: billig-

Om ändring i bestämmelser rörande ersättning till utövare av tobaksnäringen m. fl. yrken.
(Förts.)

Om ändring i bestämme-
lorande ersätt-
ning till ut-
öware av
tobaksnärigen
m. fl. yrken.

het och rättvisa böra väl så skyndsamt som möjligt tillgodoses. Men man måste befara, att den av utskottet anvisade utvägen blir både besvärlig och lång.

De lokala kommissionerna skola pröva ersättningsanspråk enligt förordningen, således tillse om och i vad mån förordningen medger fördrad ersättning i förekommande fall. Centralkommissionen åter skall pröva lokalkommissionernas beslut samt fastställa ersättningsbelopp naturligtvis också inom förordningens ram. Men ingen av kommissionerna torde ha skyldighet eller ens rättighet att taga upp tiden med prövning av ersättningsanspråk som icke grunda sig på gällande bestämmelser, utan vilkas tillgodoseende skulle innebära en avvikelse från vad som förskrivits.

Återstår således för den, vilken blivit behandlad på ett sätt, som han själv åtminstone anser icke överensstämma med billighet och rättvisa, att hos Kungl. Maj:t direkt begära uppfyllandet av rättvisans krav. En sådan framställning torde komma att remitteras till centralkommissionen, som remitterar den vidare till lokalkommissionen, vilken får skaffa detaljuppgifter, göra undersökningar och så att säga sätta form på frågan. Men vartill tjänar denna omgång? Kan den påskynda saken? Vore det icke bättre, att lokalkommissionen inom länet finge redan från början hjälpa till med sin lokal- och personalkännedom samt under muntlig förhandling med en ersättningskrävande se till vad som rimligen kan begäras, anses rättvist och förordas?

Man får för övrigt en viss misstro till denna utskottets hänvisning till Kungl. Maj:t, då utskottet i början av sitt utlåtande påpekar, att någon omfattande revision av bestämmelserna tydligen icke kan ske — vilket torde i utskottets mun vara liktydigt med, att något avsevärt extra får det ändock icke kosta att uppfylla de förutsättningar, under vilka Kungl. Maj:t och riksdag fattat beslut om tobaksmonopolets införande. Och anledningen till denna varning från utskottet är den, att ersättning och understöd äro på visst sätt bundna genom det mellan staten och monopolbolaget ingångna kontraktet, det vill med andra ord säga, att utskottet anser det riktigt att mota rättvisa ersättningskrav, om det gäller stora belopp med svaret: »det står ej i kontraktet».

Men måste man ändock icke härvid erinra sig, att kontraktet är avslutat mellan staten och bolaget. De vilkas ersättningsanspråk det gäller hava stått utanför uppgörelsen. Konsekvensen av utskottets varning skulle vara, att ju mera som blivit förbisett vid kontraktets avslutande, desto billigare skulle staten och bolaget slippa undan, desto mindre skulle yrkesidkarna få i gottgörelse och desto större skulle orättvisorna få kvarstå orubbade. Kan det vara rätt?

Förordningen lämnar visserligen en utväg öppen för dem, som icke kunnat få gottgörelse, nämligen att söka understöd, men detta begränsas att tilldelas dem, som i följd av monopolet komma att sakna utväg att sig försörja. Inte kan det väl komma i fråga att med tillämpning av den bestämmelsen lösa berättigade ersättningsanspråk. Dessa måste lösas så, att Kungl. Maj:ts och riksdagens löften

om full rättvisa åt alla de yrkesidkare, monopolet berör, verkligen bliva helt infriade. Har något därutinnan i nu gällande bestämmelser försumrats, skall försummelsen erkännas och rättas.

Vi motionärer hade trott, att rätta utvägen därvidlag skulle vara att hänvisa dem, som icke kommit i åtanke i förordningen, att gå till lokalkommissionerna, som med sin personal- och lokalkännedom finge reda ut saken och se till vad rättvist kunde vara, men då dess värre denna vår synpunkt icke vunnit något som helst understöd inom utskottet, har jag för den skull icke ansett det för närvarande tjäna någonting till att yrka på att få motionens kläm igenom. Den reservation, som herr Nilsson i Bonarp m. fl. har inom utskottet avgivit går i alla fall något i den riktning, som motionen äsyftat. Den hänvisar till centralkommissionen och framförallt erkänner den att någonting måste göras.

Jag inskränker mig därför nu till att yrka bifall till den av herr Nilsson m. fl. i ärendet avgivna reservationen.

Herr Lyckholm: Herr talman, mina herrar! I den skrivelse, som riksdagen sände till Kungl. Maj:t vid 1914 års senare riksdag, sedan tobaksmonopolet blivit antaget, heter det: »att vid inlösnings- och ersättningsförfarandet full rättvisa vederfores dem, som till följd av monopolets införande skulle komma att förlora sin förut utövade verksamhet inom tobaksindustrin.»

Riksdagen har således i sin skrivelse uttalat, att full rättvisa skall vederfaras alla, som av riksdagens beslut på något sätt drabbas av förluster i sin drivna näring. Tyvärr blir nog icke så förhållandet, att de, som drabbas av förlust genom riksdagens monopolbestämmelser, få full och rättvis behandling. Inom bevillningsutskottet har framdragits många bevis härpå och den föregående talaren var ock inne på några exempel. Jag skall be att för kammaren få referera ett förhållande, som är känt ifrån Malmö. Där började en person 1904 att driva tobaksaffär. Ar 1910 övergick han till fabrikation och han har i sin tobaksfabrik sysselsatt från 50 till 100 personer och hade då detta meddelande kom den 15 februari i år 84 personer i sin affär. Hans fabriksverksamhet, som börjats efter den 1 januari 1909, skall, enligt riksdagens beslut, icke åtnjuta någon ersättning vid monopolets ikraftträdande, och för att visa huru orättvist detta kan verka skall jag ock be att få nämna affärsomsättningssumma och vinsten för de sista fem åren. Men först vill jag dock uppgiva, att då han förut importerade färdiga tobaksvaror och denna import ifrån 1906 till 1909 var i ständigt stigande, har, sedan han själv började tillverka färdiga tobaksvaror, rå tobaksimporten sjunkit högst betydligt.

Importen av färdiga tobaksfabrikat var

under år 1906	192 kilo
» » 1907	637 »
» » 1908	2,118 »

Första kammarens protokoll 1915. Nr 45.

Om ändring i bestämmelser rörande ersättning till utöfvere av tobaksnäringsn. fl. yrken.	under år 1909	3,438 kilo
	> > 1910	1,610 >
	> > 1911	631 >
	> > 1912	740 >
	> > 1913	916 >
	> > 1914	600 > cirka.

(Forts.)

Alltså har hans import av färdiggjorda tobaksvaror efter det han satte fabrikation i gång ständigt sjunkit.

Hans *årliga omsättning* var under åren

1905	5,765 kronor
1906	14,951 >
1907	27,499 >
1908	30,785 >
1909	87,908 >
1910	103,600 >
1911	126,217 >
1912	142,995 >
1913	190,433 >
1914	250,368 >

Affärens vinst utgjorde i runda tal under

år 1910	6,627 kronor
> 1911	5,754 >
> 1912	17,109 >
> 1913	22,419 >
> 1914	66,672 >

Det är alldeles givet att en person, som med sådan kraft och energi har arbetat för att höja sin affär, och som i reklamkostnader utbetalat 65,000 kronor, skall känna sig upprörd över att genom det beslut, som riksdagen har fattat, hans tränga arbete blivit förgäves, affären ruinerad och icke kunna erhålla någon som helst ersättning.

Det är därför, mina herrar, som vi reservanter hava velat öppna någon möjlighet för att, som riksdagen har skrivit, full rättvisa skall vederfaras alla dem, som hotas att bli lidande av monopolets antagande.

Angående de av mig nämnda vinstsiffrorna har jag här en specifikation och med herr talmannens tillåtelse, skall jag be att få dem införda i protokollet.

Utgående balans den 31 december 1910.

Debet:

Kontanter	474: 99
Varulager, butik	26,493: 43
Varulager, fabrik	20,361: 77
Fordringar	9,780: 59
Butiksinventarier	6,917: 20
Fabriksinventarier	2,621: —

Kr. 66,648: 98

<i>Kredit:</i>	
Bankskuld	13,913: 09
Skulder	29,765: 16
Växlar	11,315: 50
Kapital	11,655: 23
	Kr. 66,648: 98

Om ändring i bestämmelser rörande ersättning till utövarne av tobaksnäringen m. fl. yrken.
(Forts.)

Vinst & förlust konto den 31 december 1910.

<i>Debet:</i>	
Avskrivning	Kr. 31,596: 16
<i>Kredit:</i>	
Bruttovinst	Kr. 31,596: 16

Affärsvinsten under år 1910 uppgick, efter sammanslagning av hushålls- och kapitalkonto till kr. 6,027: 43.

Utgående balans den 31 december 1911.

<i>Debet:</i>	
Kontanter	495: 04
Varulager, butik	34,144: 35
Varulager, fabrik	29,856: 90
Fordringar	10,515: 48
Butiksinventarier	7,381: 20
Fabriksinventarier	8,323: 98
Patentkostnader	1: —
Klischélager	1: —
Husgeråd	1,000: —
Livförsäkringar	913: 12
	Kr. 92,632: 07

<i>Kredit:</i>	
Bankskuld	13,789: 96
D:o	3,424: —
Skulder	39,672: 92
Växlar	21,438: 20
Kapital	14,306: 99
	Kr. 92,632: 07

Vinst & förlust konto den 31 december 1911.

<i>Debet:</i>	
Avskrivning	38,606: 20
Kapitalökning	738: 64
	Kr. 39,344: 84
<i>Kredit:</i>	
Bruttovinst	39,343: 07
Överskott	1: 77
	Kr. 39,344: 84

Om ändring i bestämmelser rörande ersättning till utöfvare av tobaksväringen m. fl. yrken. *Affärsvinsten under år 1911* uppgick efter sammanslagning av hushålls- och kapitalkonto till kr. 5,754: 17.

Utgående balans den 31 december 1912.

<i>Debet:</i>	
Kontanter	431: 02
Varulager, butik	41,578: 77
Varulager, fabrik	31,359: 88
Fordringar	6,869: 01
Butiksinventarier	7,064: 18
Fabriksinventarier	8,129: 92
Patentomkostnader	1: —
Klischélager	1: —
Husgeråd	1,000: —
Livförsäkringar	1,909: 24
	Kr. 98,344: 02

<i>Kredit:</i>	
Bankskuld	11,961: 86
D:o	3,715: —
Skulder	36,336: 36
Växlar	18,400: 20
Kapital	27,930: 60
	Kr. 98,344: 02

Vinst & förlust konto den 31 december 1912.

<i>Debet:</i>	
Avskrivning	31,125: 80
Kapitalökning	13,623: 61
	Kr. 44,749: 41

<i>Kredit:</i>	
Bruttovinst	44,222: 76
Överskott	440: 05
Värdeökning	86: 60
	Kr. 44,749: 41

Affärsvinsten under år 1912 uppgick, efter sammanslagning av hushålls- och kapitalkonto till kr. 17,109: 87.

Utgående balans den 31 december 1913.

<i>Debet:</i>	
Kontanter	309: 20
Varulager, butik	49,097: 91
Varulager, fabrik	40,590: 91
Fordringar	9,408: 33
Inventarier	6,801: —
D:o	7,723: —

Patentomkostnader	1:—
Klischélager	1:—
Utställningen, Malmö	1:—
Husgeråd	1,000:—
Livförsäkringar	3,281: 11
	<hr/>
	Kr. 118,214: 46

Om ändring i
bestämmelser
rörande ersätt-
ning till ut-
öfvere av
tobaksröringen
m. fl. yrken.
(Forts.)

Kredit:

Bankskuld	15,849: 86
D:o	1,810:—
Skulder	48,444: 70
Växlar	10,000:—
Kapital	42,109: 00
	<hr/>
	Kr. 118,214: 46

Vinst & förlust konto den 31 december 1913.

Debet:

Avskrivning	47,045: 33
Kapitalökning	14,179: 30
	<hr/>
	Kr. 61,224: 63

Kredit:

Bruttovinst	59,532: 10
Överskott	1,692: 53
	<hr/>
	Kr. 61,224: 63

Affärsvinsten under år 1913 uppgick efter sammanslagning av hushålls- och kapitalkonto till kr. 22,419: 62.

Utgående balans den 31 december 1914.

Debet:

Kontant	966: 90
Varulager i butiken	89,956: 92
Varulager i fabriken	63,786: 99
Fordringar	8,639: 57
Butiksinventarier	6,290:—
Fabriksinventarier	7,700:—
Patentomkostnader	1:—
Klischélager	1:—
Livförs. värde	4,842: 56
Husgeråds »	1,000:—
Lager och patent	3,000:—
	<hr/>
	Kr. 182,185: 03

Kredit:

Bankskuld	12,000:—
Skulder	56,740: 03
Växlar	15,500:—
Kapital	97,945:—
	<hr/>
	Kr. 182,185: 03

Vinst & förlust konto den 31 december 1914.

Om ändring i
bestämmelser
rörande ersätt-
ning till ut-
öfvere av
tobaksnärigen
m. fl. yrken.
(Forts.)

<i>Debet:</i>	
Avskrivning	41,280: 07
Kapitalökning	55,835: 10
	Kr. 97,115: 17
<i>Kredit:</i>	
Bruttovinst	81,839: 24
Överskott	14,037: —
D:o	1,238: 93
	Kr. 97,115: 17

Affärsvinsten under år 1914 uppgick efter sammanslagning av hushålls-, understöds-, skatte-, privata affärers- och kapitalkonti till kr. 66,672: 96.

På grund av vad jag nu har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. avgivna reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Herr Karlsson, K. G.: Jag skall be att först få framhålla, att då det gäller att taga ståndpunkt i denna fråga, man bör erinra sig, att riksdagen fattade sitt beslut angående tobaksmonopolet och därmed sammanhängande spörsmål så sent som förra hösten, alltså för föga mer än ett halvt år sedan. Och det har inom bevillningsutskottet av ledamöter i det särskilda utskottet, som förra året hade frågan under förberedande behandling, framhållits, att de skäl, som nu av motionärerna åberopats för ändring av det fattade beslutet redan då voro föremål för det särskilda utskottets prövning. Jag beklagar, att icke det särskilda utskottets ordförande, herr Hammarström, vilken som bekant är ledamot av bevillningsutskottet, har tillfälle att nu närvara i kammaren vid denna frågas behandling. Emellertid inser nog en var, att det för bevillningsutskottet under sådana omständigheter varit synnerligen svårt, jag skulle nästan vilja säga omöjligt, att tillmötesgå motionärernas krav.

Jag observerade, att den förste talaren här omnämnde, att en av reservanterna kunnat räkna ut, huru ersättningsarna borde vara beskaffade. Ja, har man närmare reda på detta, vilket jag antager att den ärade talaren hade, vet man ju att det knappt kan sägas vara motionären-reservanten, som räknat ut dessa siffror, utan dem har han mottagit från intresserat håll. Jag vill därmed icke säga, att siffrorna äro orätta, men det är dock icke riktigt att säga, att motionären-reservanten kunnat räkna ut, vad som skulle vara rättvist.

Samme talare gjorde den anmärkningen emot utskottets utlåtande, att det uttryck, som förekommer i början av betänkan- det, där utskottet framhåller, att de i ersättningsförordningen fastställda grunderna för inlösen, ersättning och understöd äro på visst sätt bundna genom det mellan staten och Aktiebolaget svenska tobaksmonopolet ingångna kontraktet och att det där- för möter allvarliga betänkligheter att vidtaga någon omfat- tande revision av hithörande bestämmelser — talaren yttrade att detta uttalande förminskade betydelsen av den lilla grad av tillmötesgående, som i alla fall utskottets betänkande innebär. Häremot ber jag få framhålla, att utskottet icke sagt, att man ick bör gå tillmötes utan endast att den omnämnda omständig- heten måste göra, att förslaget möter allvarliga betänkligheter, och det tror jag sannerligen, att utskottet kan stå för.

Utskottet har ju icke heller helt tillbakavisat tanken, att sedan ersättningsförfarandet trätt i tillämpning, det skulle kunna komma att visa sig, att den antagna ersättningsförordnin- gen icke helt fyller de krav på rättvisa, som riksdagen i den skrivelse, genom vilken riksdagen meddelade Kungl. Maj:t sitt i ämnet fattade beslut, ansett böra iakttagas. Men utskottet har icke velat i förväg giva alltför mycket på hand, utan ut- skottet har endast uttalat, att om det under kommissionernas verksamhet skulle yppa sig fall, då billighet och rättvisa icke syntes kunna med stöd av gällande bestämmelser behörigen till- godoses, och på grund härav statens mellankomst skulle befinnas önskvärd, utskottet hyste den förvisningen, att Kungl. Maj:t icke skulle underlåta att hos riksdagen göra den framställning, som av dessa förhållanden skulle kunna föranledas.

Om riksdagen accepterar detta utskottets uttalande, har riksdagen dock därmed så gott som inbjudit Kungl. Maj:t att, i händelse det under frågans vidare utveckling skulle visa sig, att behov föreligger av ändringar, inkomma till riksdagen med förslag därom. Givet är, att Kungl. Maj:t alldeles oavsett denna motivering kan inkomma till riksdagen med dylika för- slag. Men utskottet har, då det funnit sig böra avstyrka mo- tionerna, velat använda en motivering, som skulle, om jag så får säga, göra det lättare för Kungl. Maj:t att, i händelse så befinnes önskvärt, inkomma till riksdagen med framställning i ämnet.

Det har vidare gjorts den invändning emot denna motiver- ring, att uttrycket »under kommissionernas verksamhet» skulle på ett icke avsett sätt begränsa utskottets uttalande. Emellertid anser jag mig på grund av den i utskottet förda överlägg- ningen angående denna motivering våga säga, att utskottet med de orden huvudsakligen avser en tidsbegränsning i avsikt att förebygga den tolkningen, att utskottet uttalat att framställ- ning om ersättning även längre fram i tiden, sedan kommissio- nerna slutat sitt arbete, borde vinna beaktande.

För min enskilda del ber jag, herr talman, att få framhålla,

Om ändring i bestämmelser rörande ersätt- ning till ut- övare av tobaksnäringen m. fl. yrken.
(Forts.)

Om ändring i
bestämmelser
rörande ersätt-
ning till ut-
svare av
tobaksväringen
m. fl. yrken.

(Forts.)

att för mig vid behandlingen av detta ärende det viktigaste syntys vara att i det skede, vari denna angelägenhet nu befinner sig, då frågan fortfarande är i viss mån outredd, man icke skulle lägga hinder i vägen för rättelses vinnande, i händelse vid ersättningsförordningens tillämpning skulle visa sig, att man vid avfattningen av denna förordning icke kunnat helt överblicka alla med fjolårets beslut förenade konsekvenser. Jag håller nämligen icke alls för otroligt, att så är fallet, eller med andra ord att man icke, då man antog ersättningsförordningen, kunnat helt överblicka alla dess konsekvenser. Jag har emellertid hela tiden antagit, att om utskottet ginge synnerligen mycket längre, än vad utskottet här gjort, man icke skulle komma till något samstämmigt beslut i kamrarna, utan man kunde riskera helt enkelt, att även om man inom utskottet finge majoritet för ett mot motionerna mera välvilligt förslag, detta skulle kullkastas i någon av kamrarna, särskilt i andra kammaren, och då anser jag icke, att man förbättrat ställningen för dem, som motionärerna velat hjälpa. Det förefaller mig vara bättre att båda kamrarna avstyrka motionerna med en välvillig motivering, i vilken man lämnar möjlighet öppen för Kungl. Maj:t att komma med ändringsförslag, än att man möjligen i endera kammaren skulle stryka en motivering som syntes alltför välvillig. Jag anser, att denna utskottets motivering lämnar vägen öppen för en efterbehandling, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Friherre Fleming: Herr talman, mina herrar! Då jag vid detta betänkande antecknat en reservation utan särskilt angivande av min ståndpunkt i frågan, anser jag mig skyldig att yttra några ord i saken och får till en början förklara, att jag kommer att ansluta mig till den reservation, som är avgiven av herr Nilsson i Bonarp m. fl.

Jag utgår ifrån, att många av dem, som förra året med sin röst bidrogo till tobaksmonopolets genomförande, därvid mycket påverkades av finansministerns uttalade löfte, att full rättvisa skulle vederfaras alla, som bleve lidande genom mono-
polets införande. Jag tror säkerligen, att detta löfte påverkade många, och samma löfte inflöt ju också sedermera i riksdagens skrivelse.

Nu har även, såsom av en föregående ärad talare påpekats, av de ledamöter av bevillningsutskottet, vilka voro med i tobaksutskottet, framhållits, att alla de spørsmål, som kommit upp från industriens sida, varit där behandlade och beaktade. Ja, huru därmed förhåller sig, därom kan jag icke döma, men det vill synas mig, att hur väl genomtänkt tobaksutskottets utlåtande än kunnat vara och det riksdagsbeslut, som på grund därav fattades, det likväl torde vara möjligt, att den antagna författningen kan inrymma brister, som göra, att löftet icke kan infrias enbart med hjälp av denna författning.

De speciella fall, som av föregående talare här framhållits, hava även varit under debatt i utskottet; och det synes mig vara alldeles uppenbart, att det finnes fall, då rättvisa och billighet skulle påkalla ersättning utöver den, som är bestämd genom föregående års riksdagsbeslut. Men om så är förhållandet, antar jag, att riksdagen också är benägen att lämna sådan ersättning — om det gäller rimliga belopp — varpå vederbörande kunna rättvisligen göra anspråk. Att däremot riksdagen nu skulle vilja fatta beslut i överensstämmelse med den av herr Lithander avgivna reservation, d. v. s. med fixerande av vissa ersättningsgrunder, anser jag tämligen uteslutet, då man därmed skulle återigen kunna komma i samma svårighet som förra gången, d. v. s. att beslutet icke täcker alla fall.

Om ändring i bestämmelser rörande ersättning till utöfvare av tobaksväringen m. fl. yrken.
(Forts.)

Det har därför synts mig, att riksdagen borde giva uttryck åt, att riksdagen fortfarande vill hålla på den uttalade principen om full ersättning till dem, som bliva lidande på tobaksmonopolets införande, och att således riksdagen borde begära en utredning, huruvida och i vad mån ersättning på grund av tobaksmonopolets införande kunde befinnas bära rättvisligen utgå utöver vad som är bestämt genom föregående års riksdagsbeslut, samt att riksdagen skulle skriva härom till Kungl. Maj:t. För förslaget om avlåtande av en sådan skrivelse fick jag icke gehör i utskottet, och jag vill nu icke framställa yrkande härom, utan förenar mig, som jag nyss nämnde, i den av herr Nilsson m. fl. avgivna reservationen. Jag skulle dock därtill vilja uttala en förhoppning, att om Kungl. Maj:t finner andra vägar vara lämpligare för infriande av det avgivna löftet, Kungl. Maj:t även må begagna dem och icke inskränka sig till de utvägar, som enligt reservationen anvisas.

Herr Bäckström: Jag uppkallades av den senaste talarens anförande, när han erinrade om, att vid tobaksdebatten förra året det sannolikt påverkade mångas votum, att finansministern därvid utlovade, att vid tillämpningen av ersättningsförrordningen full rättvisa skulle vederfaras alla, som bleve lidande genom monolets införande. Jag vill då fråga den ärade talaren, om han icke tror, att finansministern, vilken är densamma nu som då, fortfarande skall sträva efter att vid genomförandet av riksdagens beslut låta rättvisa och billighet komma till heders?

Utskottet har i sitt utlåtande här använt en välvillig motivering. Det har sagt ungefär detsamma, som finansministern yttrade förra året, nämligen att »om under kommissionernas verksamhet ett eller annat fall yppar sig, då billighet och rättvisa icke synas kunna med stöd av gällande bestämmelser behörigen tillgodoses, utskottet hyser den förvissningen, att Kungl. Maj:t icke skall underlåta att hos riksdagen göra den framställning, som härav kan föranledas».

Utskottet står således fortfarande på den ståndpunkt, som

Om ändring i finansministern intog i fjol, den nämligen, att när under sakens utveckling det blir klart, i vilka fall rättvisa och billighet icke äro tillgodosedda, det skall göras en korrektion. Vad skall det då tjäna till att redan nu komma och avgiva ett slags misstroendevotum mot regeringen? Jag uppträder här såsom en sorts regeringsadvokat mot min ärade utskottskollega, men jag kan icke hjälpa det.

(Forts.)

Det förefaller mig bättre att följa utskottet än att, såsom reservanterna göra, förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari man påyrkar den åtgärden, att kommissionernas uppdrag skulle vidgas, så att de skulle få upptaga överhuvud taget alla ersättningsanspråk, som framkomma. I deras kläm talas det icke ens om rättvisa och billighet, utan reservanterna säga, att var och en, som är missnöjd skall få göra framställning till kommissionerna, och de skola pröva den. Det lämnas icke någon instruktion rörande vilka grunder kommissionerna skola tillämpa vid prövningen, utan saken i hela dess vidd skall kunna bliva föremål för ny prövning. Det kan icke vara riktigt att så behandla och riva upp den redan förra året avgjorda saken på så sätt och tillåta fullkomligt nya kategorier av människor att begära ersättning.

Nej, utskottets ståndpunkt, som formulerats av herr Hammarström, vilken tyvärr ej nu är i tillfälle att här försvara densamma, är den, att det är omöjligt att genom en lagbestämmelse uppdraga en bestämd och juste gräns, dit rättvisa och billighet räckta och där de upphöra. Därför kommer det alltid att finnas gränssfall, där folk får för mycket, och gränssfall, där folk får för litet. Korrektionen härav får icke ske på det sätt, att man flyttar gränsen så, att man är säker på att få in alla, som kunde få för litet, ty då riskerar man att få in flera, som icke böra vara med. Det är därför bättre, att Kungl. Maj:t har uppmärksamheten fäst på saken och inkommer till riksdagen med de framställningar, som behövas.

Jag tror icke, att man behöver gå så långt som reservanterna, så att man formligen inviterar folk att komma och göra framställningar om ersättning. När man, som bevillningsutskottet och kanske även riksdagen i allmänhet, sett, vilken energisk agitation bedrivits i denna sak från vissa kretsar, så förstår man, att här sannerligen icke behövas några inviter, utan att framställningar nog komma ändå. Jag tror därför, att man kan med lugn överlämna initiativet i fråga om blivande ersättningar till regeringen, och jag ber på grund härav, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: Det är med denna sak som med allt annat i livet, att vad vi göra icke är fullkomligt, utan behäftat med brister. Och det är väl ingen, som vill påstå, att vad vi förra året beslöto i denna fråga skulle vara så fullkomligt, att icke ändring däri kunde i någon mån behöva

påkallas. Men jag vågar återföra i kammarens minne, att det icke allenast varit ett riksdagsutskott, som före riksdagens beslut i fjol behandlat denna fråga, utan att den under många år förberetts av tre, för att icke säga fyra kommittéer, som nedlagt ett intensivt arbete på att finna de lämpligaste och rättvisaste grunderna för ett statens övertagande av ifrågavarande rörelse. När så är förhållandet, är det givet, att riksdagen icke gick till beslut i denna fråga på så lösa grunder, att man skulle vara redo att redan efter några månader uppriva vad man beslutat. Likvisst kan man säga, att något skäl kan finnas för motionärernas framställning i denna del, men då motionärerna röra sig på ett så stort och vitt område, är det rent omöjligt, att man kan tänkas nu vilja taga upp hela frågan till klarläggande, och icke heller anser jag, att man kan nu göra bestämt uttalande.

Frågan sönderfaller i tre olika delar. För det första hava vi här en önskan av motionärerna, som hänvisa till den vid motionerna fogade promemoria, att en vidgad ersättning måtte tillkomma en del fabrikanter m. fl., i fråga om vilka vi redan förra året fattade bestämt och definitivt beslut. I den delen tror jag icke, att riksdagen kan vara intresserad av någon ändring.

För det andra yrkas, att några gränsfall, som på grund av särskild tidsbestämmelse med avseende å övergången icke kommit med bland de ersättningsberättigade, skulle regleras på ett eller annat sätt. Ett sådant gränsfall, det allra mest utmärkande, har herr Lyckholm här tagit upp, och jag uppkallades av hans anförande. Det är det fall, som mest låtit tala om sig. Det är nog ett fall, som måhända behöver på något vis ersättas. Men de kommissioner, som skola arbeta med att utreda ersättningsspörsmålen, komma icke att behandla dessa ärenden förr än under detta års senare hälft. Innan nästa riksdag sammanträder, kommer det alltså att finnas klara siffror och papper om flera av dessa förhållanden, som här påtalas, varför nästa riksdag naturligtvis kan med mycket större förutsättningar gå till beslut i denna fråga, än man kan göra i dag.

Man har sagt, att det brådskar med dessa ärenden, och att man därför önskar, att redan nu de kommissioner, som skola tillsättas, må kunna taga hand om saken. Jag tror dock icke, att ens det fall, som herr Lyckholm påpekade, är så synnerligen brådskande. Herr Lyckholm anförde några siffror. Jag vill komplettera dem med ett par andra, som visa, att någon överhängande brådskande icke föreligger. Affären i fråga startades, såsom herr Lyckholm påpekade, såsom fabrik år 1910 och har fortsatt tills nu. År 1910 hade affären, vilket han även framhöll, en förtjänst på cirka 6,000 kronor, icke mera. Denna förtjänst ökades, så att den år 1913 uppgick till 22,000 kronor. Alltså 22,000 kronors förtjänst på en omsättning av 190,000 kronor, det gör 12 % på omsättningen. Men år 1914 gick förtjänsten upp till 66,000 kronor på en omsättning av 250,000 kronor, alltså en vinst av

Om ändring i bestämmelser rörande ersättning till utövare av tobaksröringen m. fl. yrken.
(Forts.)

Om ändring i 26 1/2 % på omsättningen. Denna vinst har naturligtvis i huvudsak uppkommit på de ökade möjligheter till förtjänst, som fabriken erhöll förra året genom de ändrade tullbestämmelser, varom riksdagen då fattade beslut. Man måste säga sig, att det icke kan vara någon överhängande brådska för en fabrik, som från år 1909, då den hade ett kapitalkonto på 3,695 kronor, till år 1914 kommit upp till ett kapitalkonto på 97,945 kronor, utan man kan vara villig att erkänna, att även om en sådan fabrik skall komma under ändrade ersättningsbestämmelser, detta mycket väl medhinnas till nästa års riksdag.

Det finns nog flera sådana fall, men detta har varit det mest i ögonen framträdande, och jag har som sagt uppkallats av en föregående talare att beröra det.

Den tredje kategori, som påkallar ändrade bestämmelser, är köpmännens. För dem påyrkar man en helt ny princip, nämligen den, som herr Lithander uttrycker det i sin reservation, att engrossister, som anse sig på grund av monopolets införande nödgas upphöra med sin verksamhet, skola hava ersättning. Om vi skola gå den vägen, kommer man ju in på att bifalla det rent orimliga — och ingen mera än herr Lithander har heller inom utskottet vågat yrka bifall till något så vågat. De funnos inom särskilda utskottet, som kämpade för köpmännens rätt att, som ersättning för förlorad näringsverksamhet, erhålla 10 % av sista årets omsättning, men därmed vore köpmännen icke hjälpta. Det vore icke att gagna dem, som syssla med tobakshandel, att följa det rådet, utan i stället måste riksdagen hålla fast vid det uttalande, som gjordes förra året, att ifrågavarande köpmän skola komma i åtnjutande av rimlig förtjänst på sina varor även i fortsättningen.

Nu utgå motionärerna från den åsikten, att tobakshandlarna icke kunna fortsätta sin affär. Men därom veta väl motionärerna egentligen ingenting. Det är först monopolbolagets styrelse, som kan besluta i den frågan, och förrän detta skett, kan riksdagen icke taga ståndpunkt i denna del av ärendet. Jag tror för min del, att det allra klokaste är att låta saken vila. De rättvisa anspråk, som en del personer helt visst kunna hava på att få ersättning av statsmakterna och som, såsom här betonats, måste gå ut på ersättning helt och hållet av staten, komma helt visst icke att lämnas obeaktade. De komma helt visst att anmälas hos Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t, som har denna sak bättre i sin hand, skall vara i tillfälle att på lämpligt sätt utreda, vilka anspråk som må vara berättigade, samt på grund av den sålunda gjorda utredningen framlägga förslag i ämnet till riksdagen.

Att nu genast skjuta över saken på kommissionerna förefaller mig vara orimligt, särskilt med den sammansättning, som centralkommissionen har fått, då den, efter vad man kan förstå, är avsedd att vara en högsta domstol, som skall bedöma varje fall efter redan fastställda grunder. Jag tror icke, att denna

kommission är utsedd med tanke på att den skall få nya utredningar och nya krav att handlägga, utan Kungl. Maj:t får väl finna på någon annan utväg att komma till rätta med sådana.

Under sådana förhållanden kan jag, herr talman, icke anse, att det finns några skäl, som tala för att man i detta fall bör gå någon annan väg än den, som utskottet velat gå, varför jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om ändring i bestämmelser rörande ersättning till utöfvere av tobaksnäringen m. fl. yrken.
(Forts.)

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Herr talman, mina herrar! Såsom under diskussionen erinrats, beslötos vid förra riksdagen vissa grunder, efter vilka ersättning skulle utgå till de personer, som bleve lidande på tobaksmonopolet, och enligt bestämmelse i kontrakt mellan staten och bolaget skall detta utbetala dessa ersättningar. En ärad talare, herr Lyckholm, har nu framhållit ett fall, där dessa grunder icke skulle vara tillämpliga och där någon ersättning sålunda icke skulle kunna medgivas. För min del tror jag, att så kan visa sig vara förhållandet jämväl i ett och annat fall av annan beskaffenhet, och jag är förvissad om, att riksdagen då ingalunda skall svika det uttalande, som den hade förlidet år, att nämligen anspråk, verkligen grundade på rättvisa och billighet, skola tillfredsställas, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att dessa ersättningar skola utgå av statsmedel. Dylik ersättning blir väl sålunda, åtminstone i allmänhet, beroende på framställning från Kungl. Maj:t, såvida icke enskilda motionärer i ett eller annat fall kunna komma fram med några yrkanden, och då synes det mig lämpligast, att det helt och hållet överlämnas åt Kungl. Maj:t att även verkställa den utredning i dessa frågor, som kan behöva ifrågakomma. I reservationen yrkas, att riksdagen skulle skriva och uttala sig för, att de tillsatta kommissionerna förberedelsevis böra behandla dessa frågor. Det är mycket möjligt, att Kungl. Maj:t kan finna det lämpligt, och då lär väl Kungl. Maj:t även förordna därom, men att riksdagen nu skulle i särskild skrivelse uttala några bestämda önskemål synes mig ej behöfligt.

Då jag är av den åsikten, att denna fråga och dessa utredningar helt och hållet böra överlämnas åt Kungl. Maj:t, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Friherre Hermelin: Herr talman, mina herrar! Jag ber att något få försona, att jag teg, när tobaksmonopolfrågan förelåg vid sistlidna års riksdag, men då jag var suppleant i det särskilda utskottet, ansåg jag, att endast de, som så att säga hade förstfödsrätt, borde tala. Inledningsvis vill jag nu säga, att jag är ganska bestämd motståndare mot, att staten uppträder som affärsdrivande, undantagandes för vissa kommunikations- och förlagsändamål. En statens affärsdrivande institution skapar lätt ohållbara avlöningsstater, och en verksamhet utan konkurrens slutar oftast i hjälplös slentrian. Med de effektiva beskattningsföreskrifter, som nu finnas, tror jag ej, att man be-

Om ändring i
bestämmelser
rörande ersätt-
ning till ut-
öfvere av
tobaksnäringen
m. fl. yrken.
(Forts.)

höver riskera, att ej staten alltid skall få ut sin rätt, och jag tror, att man utan överdrift kan driva satsen: ju mera blomstrande enskilda affärer, desto större inkomster för staten. Jag är dock villig att erkänna, att om ett statsmonopol överhuvud bör införas i ett land, det bör träffa tobaken — ej som industri, utan som en absolut överflödsvara — men detta bör ske efter en allsidig och noga granskad utredning, och jag vågar påstå, att en sådan noga granskad utredning icke förelåg vid beslutets fattande i fjol.

Bevillningsutskottets ärade ordförande nämnde, att saken ju har prövats i det särskilda utskottet i fjol, och herr Nilsson underströk detta ytterligare och sade, att innan frågan förelåg hos det särskilda utskottet, den under många år prövats och diskuterats i en kommitté, men jag tror, att jag synnerligast för herr Nilsson, som var ledamot i det särskilda utskottet, kan erinra, att det arbete, som utskottet presterade och framlade på kammarens bord, var ganska olik både vad kommittén åstadkommit och vad Kungl. Maj:t framlagt. Man kan nära nog säga, att det var ett nästan fullkomligt nytt kommittéförlägg, som var väl värt att synas i sömmarna, d. v. s. att undergå en fullständig granskning. Att nu här ingå i några detaljer torde få anses vara tämligen onödigt, men så mycket må dock sägas, att vilka konsekvenser än beslutet i fjol medfört eller kommer att medföra, man ändå får se till, såsom här blivit sagt, att den enskildes billiga rätt ej kränkes.

Nu anser utskottet, att det bör vara tillfyllt med vad utskottet föreslagit, men jag tror ej så är fallet. Här har sagts, att reservationen ger inga gränser. Jag tycker den ger tämligen tydliga gränser, och friherre Beck-Friis upprepade dem, att nämligen denna centralkommission *förberedelsevis* skulle behandla inkommande ersättningsanspråk; och då vill jag fråga, mina herrar, huruvida det ej i tekniskt avseende just är lämpligare att kommissionen i sammanhang med prövningen av de enligt författningarna uppkommande ersättningsfrågor blir i tillfälle att pröva andra samtidigt uppkomna ersättningsanspråk — den blir då även i de särskilda specialfallen i tillfälle att noga höra sig för hos de lokala kommissionerna — än att i stället den långa vägen skall väljas att, först sedan alla framställda ersättningsanspråk, som komma under författningarna, blivit upptagna och avgjorda, man någon gång efteråt skulle få övergå till behandlingen av andra, som säkerligen kunna berättiga till ersättning lika väl som de förra.

Jag anser därför, att den förvissning, som utskottet hyser i den här frågan, icke kan tillfredsställa den eller de, det gäller, och att riksdagen därför utan allvarliga betänkligheter kan följa de anvisningar, som lämnas i den av herr Nilsson m. fl. avgivna reservation, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Antonsson: Herr talman, mina herrar! Bevillningsutskottets högt ärade ordförande gjorde i sitt anförade gällande, att utskottet ej vore främmande för den tanken, att ersättningskrav utöver dem, som avses i den förlidit är antagna lagen, förefinnas, som måste tillfredsställas. Trots detta har utskottet ansett, att motionerna böra avstyrkas. Nu är förhållandet det, att dessa kommissioner, centralkommissionen och underkommissionerna, ej ha rättighet att ingå i prövning av andra fall än dem, som innefattas i sagda lag, och Kungl. Maj:t kan naturligtvis ej heller lämna ett sådant uppdrag åt kommissionerna, utan att riksdagen därom har beslutat. Alltså: vill verkliga riksdagen härutinnan göra något utöver vad som gjordes av föregående riksdag, nämligen medgiva ersättning i fall, som då ej upptogs, finnes enligt min mening endast den utvägen öppen, att riksdagen nu beslutar i enlighet med herr Nilssons m. fl. reservation. Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Om ändring i bestämmelser rörande ersättning till utövare av tobaksnäringen m. fl. yrken.
(Forts.)

Herr Bergström: Herr talman! Även jag skall anhålla att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Nilsson i Bonarp m. fl.

En ärad talare på Malmöhuslänsbanken har här sagt, att ett beslut i enlighet med denna reservation skulle innebära ett mistroendevotum mot regeringen. Det är väl dock att ställa saken väl mycket på huvudet. Om det är något, som man haft en stark känsla av under de ganska långvariga debatterna i bevillningsutskottet om detta ärende, så är det det, att när riksdagen, när dess vederbörande utskott slutligen går till behandling av ett dylikt ärende, det är av den allra största vikt, att en så noggrann, ingående och fullständig utredning som möjligt måtte föreligga, och denna reservation syftar ju till detta mål. Det är därför, som man ifrågasätter, att centralkommissionen utöver det mandat, som för närvarande är givet åt densamma, måtte få befogenhet att förberedelsevis till granskning upptaga de ytterligare ersättnings-, respektive understödsanspråk som på detta område kunna göra sig hörda.

Nu framhöll även samme talare på Malmöhuslänsbanken, att man i denna reservation icke har angivit några grunder, efter vilka centralkommissionen skulle gå fram vid denna förberedande prövning. Han sade, att man ej ens fordrat, att rättvisa och billighet skulle kräva upptagande av ett framställt anspråk. Ja, mina herrar, nog är jag på grund av detta ärendes föregående behandling i riksdagen och utanför densamma övertygad, att om en dylik befogenhet gives åt centralkommissionen, denna med avseende å alla krav, om vilka man så gott som genast kan säga, att för dem finnes intet fog ur rättvisans och billighetens synpunkt, kommer att göra processen mycket kort.

Men, jag kommer tillbaka till det, som bildat utgångspunkten för reservationen. Ur statens synpunkt, ur riksdagens och ur vederbörande utskotts synpunkt, det må bli bevillningsutskottet eller, som tänkbart kan vara, något annat utskott, måste

Om ändring i det vara av den allra största betydelse, när vi få en så vittutseende fråga tillbaka — ty att vi få den tillbaka, därpå lär väl ingen tvivla — att den då är utredd på bästa möjliga vis. Det är därför, som man velat ge, icke en anvisning till alla dessa ersättningskrävande att komma in med framställningar, men en anvisning att gå den på grund av sakens natur lämpliga vägen, nämligen till Kungl. Maj:t. Och man har redar på detta stadium velat framhålla, att centralkommissionen är lämplig att bli den förste prövaren av dessa anspråk. Nu har en talare yttrat, att centralkommissionen har så mycket att göra i alla fall, men ingen, som tagit närmare kännedom om hithörande frågor, lär väl vara i tvivelsmål därom, att centralkommissionen äger och måste äga de största förutsättningarna att företaga en dylik prövning. Och då synes det mig vara allt skäl att söka få prövningen förlagd till denna kommission.

En äraa talare har sagt, att det klokaste vi kunde göra vore att låta saken vila. Men är det ur riksdagens synpunkt någon fördel, att vi skola få saken tillbaka i samma skick nästa år, motionsvis från den ena motionären efter den andra? Är det icke bättre, att vi få så mycket som möjligt av dessa krav utgallrade i förväg och endast få de krav, vid vilka man med skäl bör fästa avseende, bragta inför riksdagen till dess prövning och avgörande?

Utskottets ärade ordförande yttrade här, att utskottet icke i förväg velat giva alltför mycket på hand i den riktning, varom nu är fråga. Vad beträffar den reservation, till vilken jag kommer att yrka bifall, vill jag påpeka, att den är fullkomligt kemiskt ren i detta avseende, ty den ger faktiskt intet på hand med avseende på framtiden. Den säger endast ifrån nått upp vad jag här velat framhålla, nämligen att bevillningsutskottet, respektive riksdagen, vill ha denna sak fram i det skick, att riksdagen kan gå till fattande av ett beslut i frågan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. framlagda reservationen.

Herr Alexanderson: Jag uppkallades av de erinringar, som friherre Hermelin nyss gjorde mot herr Nilsons anförande.

Herr Nilson påpekade, att dessa ersättningsfrågor under lång tid grundligt genomprövats av de tillsatta kommittéerna och att det vid förra riksdagen tillsatta särskilda utskottet sökte mycket noga sätta sig in i de frågor, som det här gällde, och först därefter framlade sitt förslag. Då replikerade friherre Hermelin, att utskottet ju efter denna prövning framkom med ett förslag, som så grundligt skiljer sig från de förutvarande kommittéernas och Kungl. Maj:ts förslag, att det i själva verket kan sägas vara ett helt och hållet nytt förslag, och att utskottet alltså icke för detta förslag kan åberopa sig på den förut presterade utredningen, utan att dess förslag vilar på den jämförelsevis korta utredning, som utskottet självt kunnat medhinna. Jag ber emellertid få erinra, att utskottets ändringar i Kungl. Maj:ts förslag genomgående, punkt för punkt, bestå i ökade

medgivanden åt dem, som skola hava ersättning. Alltså, utskottet har icke kommit med några strängare villkor i förhållande till de i tobaksnäringen på ett eller annat sätt intresserade, och utskottet kan sålunda i det avseende, som friherre Hermelin berörde, visserligen åberopa sig på det arbete, som under föregående år nedlagts på denna frågas utredning.

Jag tillåter mig tillägga, att det enligt min uppfattning ingalunda var genomgående så, att utskottet ansåg, att det var klart, att de ifrågavarande intressena blivit för snävt behandlade, och att rättvisan ovillkorligen krävde, att ersättningarna i åtskilliga fall tilltoges mera rundligt, utan utskottet ansåg, på samma sätt som här citerats om finansministern, att man borde göra allt för att försöka vara på den säkra sidan, och därför vidtog man förbättringar och gjorde ytterligare medgivanden i en hel del fall, där man visserligen icke kände sig övertygad, att man icke därigenom beviljade mera, än som egentligen kunde vara skäligt. Och det var ju också naturligt, då det var fråga om någonting sådant som att monopolisera en hel näring och när man besinnar de starka intresse motsatser, som enligt erfarenheten gjort sig gällande i andra länder, att man ville i möjligaste mån undanröja alla rimliga invändningar, som ur den synpunkten kunde göras mot monopolförslaget. Jag vill också tillägga, att de framställningar angående befarade förluster, som till utskottet gjordes från olika grupper av de i tobaksnäringen intresserade, vid närmare granskning med tillhjälp av i frågan verkligt sakkunniga på så många håll visade sig vara fotade på ihåliga skäl, att man under detta utskottsarbete förvärvade en ganska bestämd skepticism gent emot de beräkningar, som framlades och som kanske kan synas bestickande nog för dem, som icke varit i tillfälle att verkställa en sådan där verklig kontrollprövning.

Den fråga, som nu närmast är föremål för behandling i detta ärende, är också den om ersättning — jag ber att få erinra därom — för så pass vanskliga värden som för nedlagd rörelse eller för mistade tillfällen till arbete inom en viss bransch. Det är sålunda i allmänhet icke fråga om ersättning för materiella värden, utan om ersättning för det ekonomiska värde, som ett företag såsom sådant kan anses äga, och för det värde, som en persons arbetskraft och förvärvade erfarenhet just inom en särskild bransch kan anses äga. Det är naturligen ganska vanskligt att verkligen kunna säga, i vad mån det föreligger ett verkligt värde eller bara en förhoppning hos vederbörande själv att kunna utnyttja detta s. k. företagsvärde eller denna arbetskraft med så och så stor vinst i framtiden. Och beträffande de helt unga företag, som här stundom äro i fråga, är det ju klart, att värdesättningar då de grunda sig på beräkningar, baserade endast på några få års verksamhet inom branschen, måste te sig såsom långt mera skilda från ett verkligt konstaterat värde för framtiden, än vad förhållandet är med avseende å de äldre företagen. Jag har blott velat göra dessa erinringar i anledning av några yttranden, som framkommit i debatten.

Jag skall slutligen be att för min del få helt och hållet ansluta

Om ändring i bestämmelser rörande ersättning till utöfvarne av tobaksnäringsm. A. yrken.
(Forts.)

mig till de synpunkter, som i själva huvudsaken gjorts gällande av bevillningsutskottets ordförande, att alla skäl synas tala för, att man beträder den mera försiktiga väg, som utskottets majoritet här velat gå, och att man därigenom förmodligen i själva verket allra bäst gagnar de berättigade intressen, som i enskilda fall kunna ha blivit trädna för nära genom de bestämmelser, som fjolårets monopolbeslut innebär.

Friherre Hermelin: Med anledning av den siste ärade talarrens anförande vill jag blott nämna det, att jag icke yttrat, att det särskilda utskottets förslag utgjorde en skärpning av Kungl. Maj:ts förslag, utan att det var betydligt modifierat — det vill jag erkänna, att det var modifierat till det bättre just med avseende på ersättningsfrågan. Men jag kan lika säkert påstå, att ersättningsfrågan inom det särskilda utskottet icke blev till fullo genomplöjd, ty det fanns nog många krav kvar, som mycket väl kunnat tagas upp, men som tiden icke medgav att behandla. Nu finnes här en anvisning på, var denna fortsatta undersökning bör kunna ske, nämligen i central-kommissionen, och därför anser jag det vara fullt berättigat att yrka bifall till herr Nilssons m. fl. reservation.

Herr Nilson, Karl August: Blott ett par ord! Jag måste protestera mot den siste ärade talarren, då han säger, att det inom utskottet framfördes några krav, som bort tagas upp, men som icke kommit till beaktande vid utskottets beslut. Jag ber att få betyga, att beträffande alla de krav, som ej kommo upp voro vi så gott som enhälligt av den mening, att de icke kunde tagas upp. Och det var i högst få saker, som utskottet ej var enigt, undantagandes själva principfrågan, där somliga inom utskottet skilde sig från majoriteten och ville yrka avslag på det hela. Jag tror, att det gjordes så grundliga undersökningar i denna sak, att det skall bli svårt att komma till ett annat resultat, än utskottet gjort.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande betänkande hemställt, samt vidare därpå att kammaren med avslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. vid betänkandet avgivna reservation; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, var med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr Nilsson i Bonarp m. fl. vid betänkandet avgivna reservation.

Om ändring i bestämmelser rörande ersättning till utövare av tobakodlingen m. fl. yrken.
(Forts.)

Omröstningen företogs och befunnos vid dess slut sedan jämväl den förseglade sedeln blivit öppnad, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 63.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets den 27 sistlidne mars och den 7 innevarande april bordlagda betänkanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i 42 § 2 mom. första stycket av förordningen angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; och

nr 16, i anledning av väckt motion angående införande av en särskild värnpliktsskatt, biföll kammaren vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion angående omorganisation av riksdagsarbetet; och

nr 11, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av frågan om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt;

statsutskottets memorial nr 26, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till centralstyrelsen för Förbundet soldaternas vänner;

lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 92 § växellagen;

jordbruksutskottets memorial:

nr 29, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ökade statsbidrag till kostnaderna för lantmäteriförrättningar; och

nr 30, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om ändring i 33 § väglagen; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skyldighet för tillverkare av frukt- och bärsaft m. m. att å varans etikett och omslag angiva tillverkarens namn och varans ingredienser.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga proposition nr 112, med förslag till ändrad lydelse av 18 § i förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet avlämnade nådiga propositioner:

nr 98, angående anslag för upplysnings- och undervisningsverksamhet till nykterhetens främjande;

nr 99, angående användning av viss besparing å anslaget till 1914 års kurser i alkohologi och hälsolära;

nr 109, angående viss utfästelse till Stockholms stad rörande västra stambanans framdragande över den föreslagna s. k. Hammarbyleden;

nr 113, angående upptagandet i 1916 års riksstat av inkomsten av statens tobaksmonopol; samt

nr 114, angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,42 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
